

MISA (139) *sb f*

-s- (113), -ss- (13), -sz- (13).

sg N *misa* (41). ◇ G *misy* (15). ◇ A *mişę* (20). ◇ I *mişą* (2). ◇ L *mişie* (33). ◇ pl N *misy* (4), [*mişie*].
◇ G *miş* (12). ◇ A *misy* (7). ◇ L *mişách* (3); -ách *RejWiz* (2), -ach (1) *HistRzym*. ◇ du [N (*cum nm*)
mişie.] ◇ G (*cum nm*) *mişu* (1) *ZapWar* 1528 nr 2468. ◇ A (*cum nm*) *mişie* (1) *LibMal* 1550/154.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Naczynie stołowe lub kuchenne różnej wielkości i głębokości, w którym się podgrzewa i podaje potrawy; catinus, gabata Murm, BartBydg, Mącz, Calep; paropsis Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calep; discus, patina Mącz, Calep; scutella Mącz, PolAnt; cadiscus, lanx, patella, pultarius, tympanum Mącz (137) : Gdy fiędzieiíf wítołu patrzay by ty pirwey wmiífę niefyęgał. March¹ A4 [*idem* March³]; BierEz C2v, N3 [2 r.]; Bo tako ten Iudáfs przekłęty/ był nie fromiezliwy/ iijź wćiągáł poćpolu z Iezufem íwá rękę do mişy OpecŻyw 94, 94 [2 r.]; Paropsis. Schuffel. Mişa. Mymer¹ [292]; yakom ya [...] nyewzial [...] gdvyv myszv gdvyv thalerzv *ZapWar* 1528 nr 2468; *BartBydg* 107b; *FalZioł* V 68v; *MiechGlab* 46; *March*³ V4; *LibMal* 1547/128, 1549/149v; *RejKup* Vv, z7v; F2; *MurzNT Matth* 23/25, k. 106 *marg*; Kthory fięga á rozmacza íemną rękę w mişie [*in paropside*] ten íne wyda. *Leop Matth* 26/23, *Mar* 14/20; BLaznowi máłá rybkę/ ná tálerzu dáli/ A íami íobie wíętfze/ z mişy rozebráli. *RejFig* Dd8v, Dd, Dd8v; *BielKron* 137v; *Patinarius*, Co ná mişę wykłádáyá/ Co ná mişie ná ftół dawáyá. *Mącz* 284a; *Pultarius*, Gárniec/ mişá [!] álbo ynífze naczynie íálfne. *Mącz* 331b, 41b, 141d, 281a, 283b, 284a, 376d, 471a; *RejPos* 320v [3 r.], 322v; coby miáło być ná íedney mişie íż to rozno rozłóžá/ íż będzie gęş ná ínfzey mişie/ kur ná ínfzey/ thákze teź mięío álbo cietrzew ná ínfzey. *RejZwierc* 59, 58v; Day mi práwi/ tu ná mişie [*in disco*] głowę Ioháná ponurzycielá. *BudNT Matth* 14/8, *Matth* 14/11, 20; *SkarŻyw* 57, 99; *Calep* 762b, 1090a; *LatHar* 690; Ieden ze dwunaşcie ktory ze mná macza rękę w mişie [*in catino*] [*mnie* wyda]. *WujNT Mar* 14/20, *Matth* 14/8, 11, 23/25, 26, 26/23 (10); *KlonFlis* F3v; [prawdą okrągłą, co ogień bywał w niej na stole pod misami *InwMieszcz* 1550 nr 37, 31].*

misa *czego* [= *napęlniona czym*] (3): PRzynieíli mişę íáiec/ *RejFig* Cc8v; *RejZwierc* 5v; Niechayże íie íedno vkáże żydek z mişá ízáfránu *RejZwierc* 55.

[*misa* *czego* [= *zrobiona z czego*]: 18 wielkich *miş* angielski ceny, 8 mniejszych *miş* angielski ceny, [...] 3 *misy* stare ceny prosty *InwMieszcz* 1583 nr 243.]

misa z *czym* [= *zawierájca co*] (2): A Ezop mişę z íęzyki/ Poftáwił przed godowniki. *BierEz* D; *Basis*, teź prawdá ftółowa/ ná którey mişy s potráwami ftáwiáyá. *Mącz* 23c.

W *połáczeniu z przymiotnikiem materiałowym* [*w tym: misa + przymiotnik* (18), *przymiotnik + misa* (3)] (21): *ZapWar* 1524 nr 2315; *FalZioł* V 98; przynyeííly wyelkye dary Cessarzowy pyancz y dwadzieícia Mysz szrebrnych a nakaszdey thyífýancz Czerwonych slotnych *LibLeg* 9/50; dwye myífzye Czenowe Na ízerokiey vliczi wpradze kramarcze yedney vkradl *LibMal* 1550/154, 1551/159; *WyprKr* 113; *BibRadz Num* 7/37, 43, 49, 55, 61, 67; *HistRzym* 52v; Bo máłóć ciáło o tym myíli kiedy íie náie/ íeíli ná írebrze/ íeíli ná gliniáney mişie íadło/ kiloby íie náíádło *RejZwierc* 105v; *BudBib Num* 7/13, 19, 25, 31, 37; Mişá írzebrną od czártá íkufzon S. Antoni. *SkarŻyw* 57 *marg*, 57; *ZapKóścier* 1580/5; [W kuchni [...] *miş* wielgich i máłych 41 *misy* drzewiane malowane 3 [...]

miesie [!] miedziane 2. *InwMieszcz 1550 nr 36*; 8 mis blachowych *InwMieszcz 1558 nr 83, 1552 nr 48, 1567 nr 137, 1572 nr 176, 1574 nr 189, 1575 nr 203*].

W *połączeniach szeregowych* (6): Iakom ya nyewszala szyedmy liszek szrebrnych pyaczy mysz czenovich dwu nasze talerzow czynowich [...] y ynszych rzeczy domovich *ZapWar 1524 nr 2315*; Tálérze/ łyźki/ miły/ włytyko Kryfztałowe/ Widelki opráwione złotem Koralowe. *RejWiz 25*; *Leop Ex 25/29*; *WyprKr 113*; Także y ftoł obliczny nákrývá łuknem modrym á pokłáda ná nim miły/ lyźki/ czáźki y konwie *BudBib Num 4/7*; *BudNT przedm b6*; [Mis cenowych 10 [...] półmiski cenowe 3, talerzów cenowych 12 *InwMieszcz 1552 nr 48*].

W *porównaniach* (2): Bo pátrż ná ludzkie łtany ná iákíey łą kryfie/ Rownie gdy iáko iábłko tacza łie po miłie *RejWiz 52v*; Skępcy łą iáko co przy miłie łiedzą/ Z dáleká pátrżąc ále nic nie łiedzą *RejZwierc 217v*.

W *charakterystycznych połączeniach*: *wścągać rękę do misy (w misę)* (2); *na misę [co] wykłádać (wyłóżyć)* (2); *maczać w misę, sięgać* (2); *na misie [co] da(wa)ć* (2); *maczać rękę w misie*.

Przysłowie: Bo ząwždy cí więcey łiedzą Ktorzy bliźey miły łiedzą *RejRozpr C3v*.

Zwrot: *peryfr. (lat.)* »umysł mieć na misie« = *być głódnym* (1): Iam dudum est animus in patinis. Terent. Iuż dawno vmysł mam ná miłie/ To yełt dawno mi łie chce yeść. *Mącz 284a*.

Wyrażenia: »głęboka misa« = *gabata Murm, BartBydg, Calep, Cn [szyk 2:1]* (3): Gabata, Eyn hole dieffe łchűffel do man brey ader łuppen yn thut Głęboká miłá. *Murm 141; BartBydg 62b; Calep 444b*.

»misy malowane« (2): *BartBydg 79*; Scutulata vestis [...] [suknia] łtrefy á cirkle okrągłe ná łobye máyąca/ yáko bywayą tarcze albo miłi malowane. *Mącz 376d*; [misy drzewiane malowane 3. *InwMieszcz 1550 nr 36*].

[»misa mała«: mis cenowych małych i wielgich, między którymi są talerze do pieczystego 29 *InwMieszcz 1572 nr 176, 1550 nr 36*.]

»misa niezłocista [= *nie poźlacana*]« (1): Srebro Stołowe K. Iei Mczi. [...] Misz wielkich dziefiec niezłocziłtich Pulmiłkow sełcz niezłocziłtich *WyprKr 51*.

»płaska misa« = *lanx Murm, BartBydg, Cn; discus Calep, Cn; langula Calep; patella, patina Cn* (4): Linx. [!] eyn łchluffel breit vnd rund Seroka y pláłka miłlá *Murm 140; BartBydg 79*; Discus – Talierz, płaską miłsa. *Calep 330b, 580b*.

»płytká misa« (1): krup náwárzyłá/ A rzadko ie vczyniłá: Ná płytką miłę wylałá/ A przed łwego gościá dáłá. *BierEz N3*.

»szeroka misa« = *catinus Calep, Cn; discus, lanx Mącz; lances, paropsis Calep [szyk 6:1]* (7): *Murm 140*; Discus, Széroká miłá/ Krzinów Talerz wielki teź *Mącz 90c, 184a, 298a; Calep 172b, 580b, 757b*.

»śr(z)ednia misa« = *catinus Murm, BartBydg; patina minor, lanx mediocris Cn* (2): Catinus, eyn łchuffel Przyłtáwká álbo łrednya miłá *Murm 140; BartBydg 24b*; [2 misie cenowe łrednie *InwMieszcz 1552 nr 49*].

[»misa turecka«: 6 mis tureckich per gr. 24 *InwMieszcz 1582 nr 240*.]

»misa wielka (a. [wielga])« [szyk 2:1] (3): *WyprKr 51, 113*; Mazonumum Graeca dictio qua Lanx significatur, Krzinów/ wielka miłá. *Mącz 212b*; [Sprzęt, cena: mis cenowych wielgich nade

d[rz]wiami 9, nad stołem półmisków 6, talerzów 4 *InwMieszcz 1559 nr 88, 1550 nr 36, 39, 1552 nr 49, 1567 nr 133, 1572 nr 176, 1575 nr 203, 1583 nr 243*].

Szeregi: »misa albo miednica« = *cadiscus Mącz* [szyk 1:1] (2): podstaw podeń iaką miłę czenową albo miednicę *FalZioł V 98; Mącz 28d*.

»misy i statki« (1): przy obiedzie będącz Alexander po każdej potrawie miłfy y inne łhadki frzebrne á złote brał á chował *BielŻyw 157*.

W przen (5) : V iednego łtołu zgádzác fię y v iedney miły potrzebá. *SkarKazSej 671b marg, 671b*.

Zwroty: »z jednej misy jadać« = *zgadzać się ze sobą* (1): Tho dwoie/ cíáło y dufzá wespółk fie miłuią/ ták że w iedney komorze leżą/ to iest w fercu/ [...] y z iedney miły iadáią/ to iest że iedną wolą fie rządzą *HistRzym [39]v*.

»tuż u misy sieć« = *być blisko źrodół łatwych korzyści* (1): Pochlébcy po łtárému tufz v miły śiędą/ A cnotliwi/ poléwki náłykác łye będą. *PudłFr 8*.

Wyrażenie przyimkowe: »[z kim] o jednej misie« = *w towarzystwie z kim* (1): Wczyłtem by mię [*kupca*] od fedl [*pleban*] krefie Tu łczartem o iedney miłie. *RejKup m3*.

Przen: To, co na misie; potrawa (2) : záiac też nie zły y potrzebny ná miłę *GostGosp 152*.

Wyrażenie przyimkowe: »na misie« = *do zjedzenia* (1): Kury Włofkie bárzo dobre do chowánia: y kápłun piękny ná miłie *GostGosp 122*.

a. W kontekstach o zabarwieniu peryfrastycznym (11) :

α. Określających przesadną wystawność i zbytek (8) : Y což po łżeści miłach gdy na iedney dofyć *RejWiz 14v*.

Wyrażenie: »wielkie misy« (1): Bo což po wielkich miłach gdy ná máłey dofyć *RejWiz 18*.

Wyrażenia przyimkowe: »na sześć (a. na trzy, a. na wiele) mis(y)« (5):

~ **Zwrot:** »na wiele mis poczynać sobie« (1): Fastosus, Pyłzny/ Nadęty/ Wielmożny/ który tobie na wiele mis poczina. *Mącz 119c*.

Wyrażenia: »na sześć mis« (2): Przyiedzie záłię Szwagier w kilkudziefiąt koni/ tho iuż ná łżeć miłz zářębuy/ iuż włzytkim rowno náłeway/ bo [...] trudno będzie poznác kye pan. *RejZwierc 31*; Coż bogacz wygrał iż ná łżeć mis dáią/ [...] Izáfz bogacz może s łżeści mis zyeść więcey. Niż z iedney vbołzłzy łmáczniey y goręcey. *RejZwierc 226v*.

»na trzy misy« (1): gdziekolwiek weźrzyłz włzytko miło/ [...] á włzytko wdzyęczniey niżliby v drugiego ná trzy miły nákládano. *RejZwierc 32v*. ~

»z szesci mis« (1): *RejZwierc 226v cf* »na sześć mis«.

W przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »na pięć mis« (1): Márnne ožárły páduchu/ Ná pięć misci wrzody dáią/ Fránca z wirzchu potrzáłią. *RejZwierc 231v*.

β. Określających prostotę, umiar (3) :

W przeciwstawieniu: »pułmiski ... jedna misa« (3): Na Włofki Adamałzek/ Kmiotká nie záłtáwił. Mym brátem [*baranem*] łzubkę podłzył/ niedbali o Liły/ Ani owych pułmiłkow/ iedli z iedney miły. *BielSat D3v [idem] BielRozm 29*; Pierwey prołte potráwy/ á teraz ptaki y kápłony. Pierwey iedná miłfá włzytkim/ á teraz pułmiłkow kilkádźiefiąt. *SkarKazSej 666b*.

2. Szala u wagi (2) :

Wyrażenie: »ważna misa, misa u wagi« = *bilanx BartBydg*; *lanx Mącz (1:1)*: *Bilanx*, *vazna* *mysza*, *szhalye BartBydg* 19b; *Mącz* 184a.

Synonimy: **1.** *krzynow*, *talerz*; **2.** *szala*.

Cf **PULMISEK**